

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. ГЕОРГИ КОСТОВ

по конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“
професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство
обявен в Държавен вестник, брой № 71 от 13. 09. 2016 г.,
за нуждите на Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“,
Вокален факултет, Катедра „Класическо пеене“ по специалност “Камерно пеене”

Единствен кандидат: гл. ас. д-р ЕЛЕНА КАРАЛИЙСКА – ТРЪПКОВА

Тема на труда: “Интерпретационни и стилистични анализи на песните
на Мечислав Карлович”

Д-р Елена Каралийска е музикант с изявен творчески и педагогически опит. На концертните ѝ изяви в дуо с различни певци – от студенти до утвърдени изпълнители, тя показва майсторство и вникване в тънкостите на стила и характерните особености на всяка една вокална творба. Задълбочената ѝ художествена интерпретация се отличава с вярно стилово, драматургично изграждане - фразировка, точни кульминации, темпо, динамика, нюанси и т.н.

Като доказателство за креативната ѝ мисъл и целенасочена преподавателска мисия е представеният от нея изследователски труд на тема: ”Интерпретационни и стилистични анализи на песните на Мечислав Карлович”.

Трудът се явява естествено продължение на защитената докторска дисертация от Ел. Каралийска за песенното творчество на Станислав Монюшко.

В настоящата научна разработка д-р Каралийска изучава и анализира песенни образци от най-забележителния представител на късно романтичния стил в полската музика - Мечислав Карлович.

Изследването е в обем от 143 страници и е структурирано както следва: Увод, Три глави, Заключение, Библиография, Приложение и Приноси на настоящия труд.

Библиографията включва полски, български, руски, английски и интернет източници.

В Увода д-р Каралийска обхваща ясно смисловата рамка, представя предмета на труда, а именно – музикално драматургичен анализ и интерпретационни особености в песенното творчество на Мечислав Карлович, оставили ярка диря в музикалната съкровищница на Полша.

Разкрива в 9 подточки ясно формулирани и систематизирани целите и конкретните задачи на научния труд, както и методологичната основа и методите на изследване, които използва при написването му.

В Глава първа: ”Полската музикална култура в края на 19-ти и началото на 20-ти век” д-р Каралийска проследява динамиката на епохата и появата на авангардни течения и тенденции в полската култура. Акцентира върху движението “Млада Полша” – терминологично в смисъл на вървна точка на новаторството в светогледа и артистичната проява на твореца, ТЪРСЕНЕ НА ИНОВАТИВНО СЪДЪРЖАНИЕ И СРЕДСТВА ЗА ИЗРАЗЯВАНЕ В ИЗКУСТВОТО. Обосновава влиянието на неговите естетически и философски принципи върху формирането на творческия мироглед на Мчислав Карлович.. Изследва връзката между полската поезия и музика в дадения период и тяхното взаимодействие. Изтъква плеяда от ярки имена на основатели и членове на музикалната секция на движението “Млада Полша”, като тези на Гжегож Фителберг, Лудомир Ружицки, Карол Шимановски и др.

В Глава втора: ”Карлович – късният романтик, предшественик на модернизма в полската музикална култура” д-р Каралийска дава кратки биографични данни за композитора, характеризирайки го като ”личност, необикновено надарена, притежаваща ярка творческа индивидуалност, писателски и организаторски талант”. Разширява хоризонта на познанието за Мчислав Карлович, като обхваща цялостно творческия му път.

Впечатляваща е мащабността на изследваните исторически и научни факти, писмата и мислите на самия Карлович, на базата на които д-р Каралийска прави аргументирани анализи и приноси изводи за творчеството на композитора: ”В музиката на Полша Карлович е композиторът, проправил пътя на Шимановски, а по-късно и на съвременните полски композитори - Лютославски, Пануфник към европейските и световни върхове.” 38 стр.

В тази връзка доказателствено цитира редица исторически потвърдени оценки и авторитетни мнения от видни съвременници и критици като: Яхимецки Уайтман, Ружицки, Опенски, Иван Камбуров, Хибински, който посочва Карлович като композиторът, ”който в началото на 20 век създава най-значимата, най-съвременна музика в Полша”. Д-р Каралийска определя два периода в развитието му като композитор. Първият - младежки и вторият - свързан предимно с произведения за оркестър. Чрез изследване на симфоничните творби на Карловича, авторката хвърля светлина върху оригиналния му стил, отличаващ се с най-съвременни похвати в инструментацията, дълбочина на изразяваните чувства и артистична индивидуалност. Отразява влиянието на музиката и естетиката на Вагнер и Рихард Щраус, както и на модерните философски идеи на Ницше и Шопенхауер върху творчеството на композитора.

В Подглава 2.3. ”Песенно творчество” д-р Каралийска обобщава и класифицира вокалното творчество на Мчислав Карлович, като продължител на традициите в полската музика и идеите на романтичната Lied. Аналитично извежда художествените характеристики на 22-те песни, създадени в периода

1891-98 г., съчетали в себе си романтичните тенденции с модернизъм и декадентски настроения: тъга, меланхолия, носталгия...

Разделя ги на две категории: едната се отличава с ясна, репризна форма, с хармония, опираща се на класическа тоналност, с изразителна, експресивна мелодика и фактура и другата - повлияна от импресионистичните тенденции, със заличаване на границата между действителността и преживяванията. Авторката представя в синтезиран вид творческите търсения на Карлович в областта на "субективната лирика"- предадени чрез свободни темпа, начупени мелодични линии и статичен акомпанимент, акордови секвенции, както и остинатни мелодични и хармонични структури. 54 стр., както и в песните написани в "Народен дух", в които се опира на мелодиката и ритъма на полските народни песни и танци. Подчертава достойнствата на вокалните творби на композитора, които се отличават с удобна за водене на гласа солова партия и богатство на разгърнатата клавирна партия – високо оценени от музикалната общественост и определени като "Класически достижения на полската музикална мисъл".

В 2.4. "Поезия" д-р Каралийска логично обосновава избора на поетичен текст от Карлович "продиктуван от психологическата нагласа на композитора и от стилистиката на специфичната атмосфера, в която израства и се развива"- 57 стр. Представя полските поети вдъхновили Мечислав Карлович да напише своите високохудожествени произведения: Тетмайер, Глински, Вашневски, Янковски, Асник, Словацки ... Анализира лириката на най-яръкия представител на модернистичното течение в полската литература - Казимиеж Тетмайер, по който **КАРЛОВИЧ ПИШЕ 10 ОТ СВОИТЕ ПЕСНИ, ОТКРИВАЙКИ СХОДНО СВЕТОУСЕШАНЕ И ПРЕПОКРИВАНЕ СЪС СОБСТВЕНИТЕ СИ ИДЕЙНИ-АРТИСТИЧНИ ВЪЗГЛЕДИ И НАСТРОЕНИЯ**. Д-р Каралийска акцентира върху стиловите особености на тези стихове, които притежават изразителност и музикалност, разкриват субективни преживявания, изпълнени с песимизъм и съмнение, в които "Импресионистичната техника, използвана от автора, служи за изразяване на настроения, изпълнени с изрази на границата на тишината и звука, на формата и безконечността".

Направеното обстойно научно изследване от д-р Каралийска за спецификата на епохата в която твори М. Карлович, за музикалните течения, културно-естетическите и философски виждания на най-ярките представители в този период, създава една стабилна корелационна база за най-респектиращата с научната си иновационност и значимост Трета глава на труда: "Интерпретационни и стилистически анализи на песните на Мечислав Карлович".

Авторката обединява овладените от нея в дългогодишната ѝ практика стратегии на различни дисциплини – теоретични, интерпретационни и педагогически, за да се аргументира и прецизира в детайли специализирания анализ на 22-те песни на Карлович.

Изследвайки вокалното творчество на композитора, Каралийска се води от неговото артистично верую за "пълно енергитично и изразно сливане на музика и текст, характеризиращи се с дълбоки, интимни откровения".

Творбите, разгледани в труда, са подредени по реда на тяхното създаване. Без да коментирам в подробности всяка една от тях ще открия кардиналните приносни моменти.

Във всеки един от разработените образци са представени стилистичните белези, особеностите на поетичния текст и доминиращите чувства.

Силно впечатление прави професионалната, музиковедска терминология, с която д-р Ел. Каралийска свободно борави при изграждането на музикално-драматургичният анализ и разкриването на характерните черти в композиционните похвати на Карлович. Изведени са ясно и точно структурната форма, тоналният плантемпото, размера, ритмиката, фразите, динамиката, нюансите и т. н.

Особено важни са подчертаните достижения на автора в областта на хармонията, за постигане на нова изразност и въздействие. Посочена е ролята ѝ на активен елемент в изграждането на песните. Изтъкнати са иновативните хармонични решения: **В СФЕРАТА НА ДОМИНАНТАТА, ВЪВ ВЕРТИКАЛНАТА СТРУКТУРА- АКОРДИ, РАЗПОЛОЖЕНИ В ГОЛЯМА СЕПТИМА, НОНА, ИЛИ СЪДЪРЖАЩИ УВЕЛИЧЕНИ ИНТЕРВАЛИ, ИЛИ АЛТЕРАЦИИ....**

Във тази връзка се открояват анализите на песенни образци, като “От където първите звезди”- 89 стр., “На снега”- 92 стр., “Понякога, когато дълго...” с мелодизирана полифонична клавирна фактура” 84 стр, ”Говори ми още”, в която е отбелязано влиянието на хармонията на Вагнер, с разширения кръг от тоналности, играещи роля на нов хармоничен център, наситени хроматични акорди и появата на “Тристановия акорд” малък септакорд върху *gis*, 115 стр.,”Спи в нощния блясък” - отбелязани са контраста в хармонията и съчетанието на хармонични и дисонантни звучения, 122 стр. Разкрито е богатството на хармонията в “Омагьосаната принцеса”, 130 стр., “Най хубавите песни” 133 стр., ”Под явора” 138 стр. и др.

С висока практическа приложимост и научна стойност са резултатите от настоящото изследване на вокалната мелодична линия и акомпанимент. И вокалната мелодия и акомпаниментът са разглеждани от композитора като средства, претворяващи смисловите, звуковите и емоционални характеристики на поетичния текст”.

Анализираните подробно вокални линии, тяхната структура, развитие, същност текстура, смислови акценти, кулминации, чувства и внушения водят логично към установяване на интерпретационните особености и трудности, които д-р Каралийска, с впечатляваща професионална и научна ерудиция разрешава в посока на намиране на ярки художествени достижения. Разбирането на авторката за индивидуален подход при работа с певеца е подчертано като необходимост преподавателят да го насочи към отговарящо на емоционалното послание, балансирано изпълнение за постигане на пълен синхрон между звуковата палитра на акомпанимента и индивидуалните гласови възможности на всеки изпълнител.

Владеенето на полски език от д-р Каралийска ѝ дава възможност да уточни и прецизира евентуални затруднения при артикулирането, смисъла и правилната пунктуация в поетичния текст и да даде точни указания за поднасянето му. Всеки научен и творчески анализ е документиран с нотен пример.

В заключение искам да подчертая, че напълно подкрепям представените от д-р Каралийска приноси за научната и практическа значимост на резултатите от настоящата разработка, като не мога да не отбележа някои от най-ярките доказателства, които правят настоящият труд уникален: това е първото по рода си изследване в България, което анализира детайлно стилистичните и интерпретационни особености на всичките 22 песни на полския композитор Мечислав Карлович. Приложен е превод на текстовете на всичките 22 песни, като 20 от тях са преведени от Елена Каралийска. Извършена е систематизация по реда на създаването им на всички произведения на Карлович, както и постоянното личностно присъствие и концептуално мислене на изследвателя и педагога д-р Елена Каралийска.

ВЪЗ ОСНОВА НА ГОРЕИЗЛОЖЕНОТО, УБЕДЕНО ДАВАМ МОЯТА ВИСОКА ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА НА НАУЧНИЯ ТРУД НА ГЛ. АС. Д-Р ЕЛЕНА КАРАЛИЙСКА И ПРЕДЛАГАМ НА СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО ЖУРИ ДА Ѐ ПРИСЪДИ АКАДЕМИЧНАТА ДЛЪЖНОСТ “ДОЦЕНТ” ПО СПЕЦИАЛНОСТТА “КАМЕРНО ПЕЕНЕ”.

4.01.2017

Рецензент: проф. ГЕОРГИ КОСТОВ